

Дзіятары і мастацтва

Год выдання 34-ы
№ 46 (1995)
8 чэрвеня 1965 г.
АУТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

ВЫСОКАЕ ПРЫЗНАННЕ

Савецкі мастак Яго дзейнасць у нашай краіне характасецца вялікай павягай і ўсе народным прызнаннем. Ніколі яшчэ не ўзімалася роля мастака так высока, як у наш гарацкі час будаўніцтва камунізму.

МА

«Труд мой любому труду родства». Гэта моцны пэўтарыц след за ім майстры ўсіх відаў і жанраў мастацкай творчасці.

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад пастаянна клопацца аб развіцці літаратуры і мастацтва гэтак жа, як і аб далейшым уздыме прамісловасці, сельскай гаспадаркі і навуцы. Бо літаратура і мастацтва сацыялістычнага рэалізму — наша надзейная зброя ў барацьбе супраць буржуазнай ідэалогіі, адзіна з нагутных сродкаў фарміравання духоўнага аблічча будаўніцтва камуністычнага грамадства. Як лепш даламаць буржуазна-імперыялістычныя ідэалогіі, духоўна багатых людзей камуністычнай эпохі, выхаванне ў іх пачуцця высокага грамадзянскага абавязку, — вось што больш за ўсё хвалюе нашых мастакоў.

Беларускае савецкае выяўленчае мастацтва, якое нарадзілася пасля Вялікай Кастрычніцкай, узаходзіць сваім каранямі ў самы глыбінны слей народнага жыцця. Яно развіваецца на аснове багатай спадчыны перш за ўсё, братняга рускага класічнага мастацтва, няспыня ўдасканалююцца і ўзбагачаюцца. Перад майстрамі выяўленчага мастацтва стаяць важныя ідэя-творчыя задачы: натхніць абавязанне, новыя з'явы сучаснай рэальнасці, не проста адлюстроўваюць свет, а спрабуюць яго перабудаваць на камуністычнай аснове. Далейшае ўмацаванне і пашырэнне сувязей з народам, наватарскія пошукі на глебе рэалістычных традыцый, барацьба за павышэнне майстэрства — гэта тыя галоўныя клопаты і імкненні, якімі жывуць цалер мастакі Савецкай Беларусі.

У нашым выяўленчым мастацтве працуюць майстры розных пакаленняў. Яны раскрываюць у сваіх творах романтику камуністычнай працы на калгасных палях і новабудовых рэспублікі, у заводскіх цэхх і навуковых лабараторыях, усяляючы гарацкія мінулае і сучаснае. Пераважна большасць нашых мастакоў глыбока разумее творчыя задачы, якія ставяць перад імі сучаснае жыццё. У гэтым можна было пераканацца па апошніх рэспубліканскіх выстаўках. Створана многа новых твораў жывапісу, скульптуры, графікі, якія экспанавалі і экспануюцца не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі — у Маскве, рэспубліках Прыбалтыкі, Казахстане, Польшчы, Народнай Рэспубліцы, Венгрыі. Восі і ў гэтыя дні мастацкія знамяціца з жывапіснымі карцінамі, графічнымі лістамі і скульптурнай беларускай на двох Усеазаюзных выстаўках — «На варце міру» і выстаўцы акаварлеяў.

Мастакі нашай рэспублікі трымаюцца ў сваёй творчасці прынцыпаў партынасці і народнасці — прынцыпаў, агульных для ўсяго савецкага мастацтва. Яны настойліва шукаюць новыя мастацкія сродкі выразнасці для ўвасаблення новага зместу.

У той жа час некаторыя дасягненні ў творчай дзейнасці мастакоў не могуць уцяпіць тыя недахопы, якія, на жаль, ішчэ ёсць у беларускім выяўленчым мастацтве. Хіба гэта, напрыклад, нармальнае з'ява, што ў нас па-ранейшаму мала ствараюцца вялікія тэматычныя палотны, жанравыя карціны. Наша стаячая графіка, якая ў лепшых сваіх узорках дасягнула ўсеазаюзнага ўзроўню, не заўсёды адраджаецца глыбокім зместам. Мала ў апошні час у рэспубліцы з'явілася яркіх твораў скульптуры.

Не халае нам і мэтанакіраванасці ў развіцці дэкаратыўна-прыкладнага і манументальнага мастацтва. Аблічча нашых гарадоў і вёсак яшчэ чкае пільнага вока мастака.

На мяжы, не стыхі прамісловасці і выяўленчага мастацтва сёння нараджаецца новая галіна навукі — тэхнічная эстэтыка. Аднак Саюз мастакоў БССР пакуль што ставіць убок ад яе, не садзейнічае яе развіццю.

А зверніце ўвагу на наша мастацтвазнаўства і мастацкую крытыку. Яны яшчэ не занялі належнага месца ў складаным творчым працэсе майстэрства пэндзля і рэза, слаба ўплываюць на мастацкае жыццё рэспублікі. Артыкулам і выступленням нашых мастацтвазнаўцаў і крытыкаў нестасе вестрыні, глыбокага аналізу і публіцыстычнага запалу.

Не на поўную сілу працуюць творчыя секцыі саюза. Яны слаба ўдзельнічаюць у выхаванні творчай моладзі, рэдка наладжваюць абмеркаванні і разгляд творчасці асобных мастакоў.

Пра ўсё гэта, пра шляхі далейшага развіцця нашага выяўленчага мастацтва павінна ісці прынцыповае таварыскае размова на VII з'ездзе Саюза мастакоў БССР, які сёння пачынае сваю работу ў Мінску. Удзельнікам гэтага мастацкага форуму належыць абмеркаваць і вырашыць шмат надзвычайных ідэя-творчых і арганізацыйных пытанняў, а галоўнае — скіраваць увагу і энэргію беларускіх жывапісцаў, графікаў, скульптараў, мастакоў-манументараў на актыўную падрыхтоўку да вялікіх гістарычных дат у жыцці савецкіх людзей — 50-годдзя Вялікай Кастрычніцкай і 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Мастак заўсёды абавязаны бачыць перад сабой галоўную ішту — свята захоўваючы асновы прынцыпаў мастацтва сацыялістычнага рэалізму, чысціню камуністычнай ідэалогіі, дзейна слухаючы сваёй творчасцю вялікай справе пэбудовы ў нашай краіне камуністычнага грамадства.

АЛМА-АТА: ВЯЛІКІ ПОСПЕХ

У далёкім Цемір-Тау, горадзе казахскіх металургаў, толькі што закрылася перасоўная выстаўка беларускіх мастакоў. Выстаўка знаходзілася ў Казахстане чатыры месяцы. Акрамя Цемір-Тау яна набыла ў Карагандзе і Алма-Аце. Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» звязваў па тэлефоне з дырэктарыяй мастацкіх выставак і праекіравання помнікаў Міністэрства культуры. Казахскай ССР і папрасіў расказаць, як прынялі нашу выстаўку.

— Вашы творы мелі вялікі поспех. — адказаў кіраўнік дырэкцыі Усевалад Эдуардавіч Левенцін. — У канцы мінулага года, як вы памятаеце, работы казахскіх мастакоў дэманстраваліся ў Мінску. Гэтая экспазыцыя як бы візіт у адказ.

Мінае прыслалі да нас 115 твораў жывапісу, графікі і скульптуры. Мы пазнаёмліліся з цікавымі работамі маслам І. Ахрэмчыка, Б. Волкава, Я. Зайцова, М. Данчыка, К. Касмачова, Р. Кудрэвіча, М. Савіцкага, В. Шырко, А. Шыбіва. З твораў графікі пачаўся пераход да тэматычнай палотнаў. «Партрэт лётчыкаў» мастакаў В. Заборова, Ілюстрацыя А. Кашукі, А. Лосі, Г. Якубені, Г. Папалаўскага, сэрвія анімалістычных малюнкаў Г. Лойкі, пейзажы А. Пасядловіч, каларыяныя лінаграфіі Ю. Тышкевіча. «Партрэт рабочага» Л. Шчэмялева. Гледачы далі таксама высокую ацэнку скульптурным партрэтам, створаным Э. Азгурам, А. Глебовым, В. Міхеевым, С. Селіханавым.

Цалер пра хроніку паказу. У нашым саюзе каля 150 мастакоў, і амаль усё яны наведвалі выстаўку. Паміж казахскіх і беларускіх мастакаў існуюць даўнія сувязі. В. Грамыка, напрыклад, пісаў у нас работы «Вечер у пасёлку». «Партрэт жывёлавода». Г. Папалаўскі пасля пездкі ў Казахстан стварыў вялікую сэрвію лінаграфіяў. Бывалі ў нас і іншыя беларускія мастакі. «Беларусы ўдзельнічалі ў нашым жадаанні гошці. — сказаў на адкрыцці выстаўкі старшыня Саюза казахскіх мастакоў К. Цыльманнаў. — Трэба каб і ў далейшым нашы сувязі мацнелі, зрабіліся традыцыйнымі».

Мелася на ўвазе, што беларускае экспазыцыя будзе дэманстравана толькі ў Алма-Аце. Паспех яе вымусіў нас працягнуць тэрмін паказу. А потым выстаўка адкрылася ў падарожжа па рэспубліцы.

Усёго за чатыры месяцы творы беларускіх мастакоў паглядзела 35 тысяч чалавек. Толькі ў Карагандзе і Цемір-Тау было наладжана каля 75 экскурсіі.

Газеты «Казахстанская правда», «Индустриальная Караганда», «Темиртауский рабочий» адгукнуліся на выстаўку вялікімі артыкуламі. Карагандаўскае тэлебачанне наладзіла спецыяльную перадачу аб мастацтве Савецкай Беларусі.

Міністэрства культуры Казахскай ССР прыняло рашэнне разгарнуць у нас новую беларускую экспазыцыю ў 1967 годзе. Яна будзе дэманстравана ў Цалінным краі.

Цалер пра хроніку паказу. У на-

СЁННЯ ў МІНСКУ ПАЧЫНАЕ РАБОТУ VII З'ЕЗД МАСТАКАЎ БССР

ШЧЫРАЕ ПРЫВІТАННЕ ў ДЗЕЛЬНІКАМ З'ЕЗДА!

ПАДВОДЗЯЧЫ ВЫНІКІ

Я. ПАРВАТАУ, намеснік міністра культуры БССР

Сёння адкрываецца VII з'езд мастакоў Беларусі. Гэта вялікая падзея ў жыцці творчага саюза, які аб'ядноўвае 260 жывапісцаў, скульптараў, графікаў, майстэр дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, мастакоў тэатра і кіно.

Падводзячы вынікі дзейнасці нашых мастакоў за тры гады, якія прайшлі пасля VI з'езда, можна з упэўненасцю сказаць, што з'рблена імі за гэты час нямала.

У апошні час мы заўважаем рэзкі паварот майстэрства пэндзля і рэза да тэм сучаснасці. Вялікая ўвага аддаецца мастакам тэмам гераізму савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, тэмам адданнага служэння сваёй Радзіме. Гэтым спрыяла ў нас і арганізацыя выставак «На варце міру». «20 год вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў». «20 год Перамогі над фашысцкай Германіяй».

Многія творы выяўленчага мастацтва прысвечаны тэмам стваральнай працы людзей на буйнейшых новабудовых рэспублікі — Салігорскім і Гродзенскім азотнаўдобным камбінатах, Палцакім нафтаперапрацоўчым заводзе, Вырзаўскай і Васілевічскай ДРЭС.

Характэрным з'яўляецца імкненне мастакоў да напісання тэматычных твораў — карцін, графічных сэрвіяў і г. д. Калі ў мінулыя работы нашых мастакоў у асноўным складалі пейзажы, напюрморты, партреты, то цяпер рад аўтараў выступілі з вялікімі тэматычнымі палотнамі, якія, у прыватнасці, шырока экспанаваліся на рэспубліканскай выстаўцы «На варце міру».

Апошнія выстаўкі паказалі пэўны рост прафесіянальнага майстэрства нашых мастакоў. Выў час, калі беларускіх жывапісцаў крытыкавалі за некаторую чарнасту карціну, за слабае валоданне імі колерам. Цяпер іх мастацкая палітра стала багатай і яркай.

Значных поспехаў дасягнула ў апошнія гады беларуская графіка, якая раней была ў нас адным з адстаючых жанраў. У сямю графікаў уключыліся вялікая група таленавітай моладзі. З'явіліся цікавыя графічныя лісты, выкананыя ў розных тэхніках (лінаграфія, літаграфія, аэраграф). Рад яркіх работ створана ў галіне кніжнай ілюстрацыі.

Мінулы перыяд характэрны ростам творчай актыўнасці большасці мастакоў. Саюз мастакоў значна вырас у колькінасных адносінах, галоўным чынам за лік выпускнікоў Беларускага тэатральна-мастацкага Інстытута. Зараз на выстаўках побач з творамі мастакоў старэйшага і сярэдняга пакаленняў вялікае месца займаюць жывапісныя палотны і скульптурныя малодыя творы. Значна папоўніліся моладдзю і абласныя аддзяленні Саюза мастакоў. Прафесіянальнае выяўленчае мастацтва ўсё больш праінае ва ўсе куткі рэспублікі, аказвае спрыяльны ўплыў на эстэтычнае выхаванне працоўных.

Адзначаючы некаторыя поспехі ў развіцці беларускага выяўленчага мастацтва, хочацца спыніцца і на тых недахопах, якія неабходна хутэй пераадолець Саюзу мастакоў.

Асобны творы яшчэ носіць павярхоўны, ілюстрацыйны характар, не раскрываюць глыбока сутнасці падаей і з'яў. Нам здаецца, што ў некаторых мастакоў існуе наіпрямую тэндэнцыю, калі пад маркай адмаўлення ад «літаратурнасці» сюжэта вышчупаюцца змест твора. А сёй-то пошукі тыпова-

РОДНЫМ ПРАСТОРАМ ПРЫСВЕЧАНА

Аб сённяшніх справах савецкіх людзей, аб прагматыцы прыроды нашай вялікай Радзімы, выкаваў шматлікія вынаходы на першай Усеазаюзнай выстаўцы анімалістычных малюнкаў, якая адкрыта ў Маскве, у залах Дома мастакоў.

На выстаўцы экспануюцца і творы мастакоў Беларускай Рэспублікі, якія прыцягваюць увагу пэўнага народнага мастака БССР В. Ціхіра «Тылія вода», «Спячотны дзень», «Восень», «Зямляне», «Рыбачы ўзмор», «Рыбачы пастава». Значна дзясць мастацтваў БССР А. Пасядловіч выступае з думкай партрэтамі — «Каласына ў чарноўнай хустцы» і «Партрэт нагалецы» прынялі таксама мастакі В. Курбару («Вясна на Нарці») і «Партрэт будні», В. Арачэва («Вясенні матуля»), А. Волпаў («Вахчыскай, мой!»). Малады мастак з Наваполацка Г. Фумен выстаўляе напюрморт «Яблыні».

А. ДРАЗДОВА.

Г. Масква.

В. ТКАЧУК. «Рыбакі». (Лінаграфія).

НА ПЕРШЫМ ДНІ VII з'езда мастакоў БССР у Мінску адкрыліся тры выстаўкі: адна — разраспленітыя, якая дае ўзгляд на нашыя вынаходы мастацтва, — у паліцыянаў Дзяржаўнага мастацкага музея БССР; другая — «Ад з'езда да з'езда» — у Дзяржаўным музеі БССР, дзе экспануюцца работы, створаныя мастакамі за апошнія тры гады; трыцяя — выстаўка твораў беларускіх мастакоў тэатра, кіно і плаката — у Мінскім саюзнам мастацтве.

Больш смірот жывапісных, графічных, скульптурных і дэкаратыўна-прыкладных работ на гэтых выстаўках аспрабуюць адлюстраванне складанага, цікавага шляху беларускага савецкага выяўленчага мастацтва.

У залах Мастацкага музея многія работы старэйшых нашых майстэрстваў мы бачым пасля вайны ўпершыню. Восі моцна ступае па зямлі чалавек з тачкаю (праца скульптара А. Груба, дрэва, 1928 год). Магчыма, гэта работы першых новабудовых адзінаў з тых, што пракладлі першыя дарогі, ішчэ без магучых самазавалу, эканаватараў... Волі, улаўтасць, сіла!

Яна памагала рабіць першыя крокі, каб пасля, у шкідзі, ішчэ ішчэ, спайна і ўпаўнёна ішчэ па шляхах грамадзянскага будаўніцтва і ўмукі («Салігорскі будзень», «Я знаю, горад будзе!» М. Данчыка, «Абавязаннасць» М. Савіцкага), каб, калі даявіцца, сталі намеры, абаранілі Айчыну («Абароны» Брыскай крэпасці І. Ахрэмчыка).

Больш дваціцца гадоў назад на сельнагаспадарчай выстаўцы ў Маскве мы бачылі палатно К. Касмачова «У падпольнай друкарні». Зараз яно ў нас на выстаўцы. А ў суседняй зале — зямлі нашы напісаныя яго карціна «Незвычайнае» (трыпцік), — гэта ўжо Касмачова сённяшні. Пышчотныя сэрвія прыказнаў старэйшага нашата майстэрства Ул. Кудрэвіча «Раніца» побач з цікавымі «Аўтапартрэтамі» Ю. Пана, тут — М. Данчыка, В. Бялінічэва-Бірулі, В. Руцка, А. Бразера — усё гэта

ВЫСТАЎКІ РАСКАЗВАЮЦЬ...

Народны мастак БССР І. Ахрэмчыка (трэці злева) гутарыць з членамі Гарадзійскай 5-й горадскай інтэлектуальнай раёна ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, дзе адкрыта разраспленітыя выстаўкі. Фота Ул. КРУКА.

та першыя крокі беларускага савецкага выяўленчага мастацтва. Пераходзім з залы ў залу І, у якіх ужо раз, хвалююцца перад творцамі мастацтва.

Неманікі залы займае экспазыцыя выстаўкі «Ад з'езда да з'езда» ў паліцыянаў новага Дзяржаўнага музея БССР. Кожны мастак тут дадзена магчыма выстаўляе неаліныя работы. Кожны з іх як бы робіць сваё спраазадачу перад з'ездам.

Рост майстэрства, творчы пошукі, вынік вільнага розуму мастакоў над жыццём адлюстроўвае гэтая выстаўка. Німапа працавалі беларускія мастакі за час паміж з'ездамі — пра гэтыя сведчаны экспазыцыя выстаўкі. Браніслава ЛОВАН.

ПОШУКІ, ЗАДУМЫ

Галоўны герой творчасці Віталія Цірко — родная прырода. Выклікаюць жыць вадку ў гледчыя яго карціны-пейзажы «Сказ аб Лагойшчыне», «Мая Беларусь», «Сказ аб Палесці». На пытанне нашага карэспандэнта, над чым мастак цяпер працуе, Віталій Канстанцінавіч адказаў коротка: — Над сюррэальным пейзажам... Называцца будзе «Мая радзіма».

У ТЭХНІЧЫ лінаграфію стварае сэрвію партрэтаў Сямён Герус. Пэрсанажы сэрвія — выдатныя людзі Беларусі. Ужо гатова дошка з партрэтамі Кастуся Каліноўскага — засталася зрабіць адбіты.

Адначасова да 900-годдзя Мінска мастак распрацоўвае даўно пачатуую сэрвію гравюр «Новы Мінск». — А гістарычнае мінулае Мінска, ці знойдзе яно месца ў вашых работах у сувязі з 900-годдзем горада? — Мяркую, як кантраст да ўсёй сэрвіі пра Мінск зрабіць два-тры лісты на гісторычную тэму.

ТВОРЧЫЯ задумкі Соф'і Лі звязаны з 50-годдзем Савецкай улады і выстаўкай «Мастацтва — дзецім». Так, да 50-годдзя Вялікай Кастрычніцкай Соф'я Дамітраўна збіраецца напісаць палатно пра славных беларускіх партызан.

Карціна будзе створана на аснове матэрыялаў, якія захаваўся ў мяне з тых часоў, калі я была ў партызанскім етрадзе, — расказавае мастака.

Другая карціна жанравая. Тэма яе — дзеці. У планах мастакі — падарожжа па малых існых мясцінах рэспублікі і па-калгасак.

Хочацца добрыя пейзажы пісаць. А можа, і пра сельскіх працоўных твор атрымаецца...

ВЯЛІКІя клопаты ў Аскера Марыкса. Ён з хвалюючым гаворыць: — Апрачч мастацкай апрацоўкі металу, нішто ішчэ зораз мне ў галаву не ідзе. Восі разам са сваімі вучнямі Валодзем Гардзевічам і Юр'ем Турам буду працаваць у гэтай галіне. На вялікі-жэлі-апрацоўка-металу слаба прыжываецца ў нашым мастацтве. А малады мастак хочучь гэтым займацца. Абавязкова будзем каменіць па лятуні або па медзі — гэта будзе тэматычныя творы да 30-годдзя Савецкай улады. І яшчэ паспрабуем працаваць у тэхніцы мазаікі (фарфор — метал або маляка-метал). Абавязкова напішучы ў газету, што на сённяшні дзень нашы творчыя пошукі падтрымліваюць толькі архітэтары...

НА СУСВЕТНАЙ выстаўцы кніжнай графікі ў Лейпцыгу разам з работамі такіх савецкіх майстэрстваў, як Фаворскі, Гвінчароў, Бісці, Бургунгер, Гервэй, Тэлінгтэр і іншыя, будучы экспанавана работы беларускага мастака Барыса Заборова — афармленне Беларускага выдання «Гілетта» Шэкспіра, а таксама тытульны разварот і разварот з тэкстам на шпіраўскай тэму, якія пасылаўся мастаком на спецыяльны конкурс у гонар вялікага драматурга.

Цяпер Барыс Забораву працуе над афармленнем п'есы Яна Райніса «Вей, ветрык», якая выйдзе ў свет у выдвядчце «Беларусь» да 100-годдзя з дня нараджэння вялікага латышкага паэта. У п'есе пяць актыў-адзедна мастак робіць пяць разваротаў. Тэхніка выканання — гравюра на магнезі. Кніга павінна выйсці праз паўтара месяцы.

ЭСКІЗ помніка героям-партызанам і створану часоў Вялікай Айчыннай вайны мастаком Гендзем Мурэмціям. Скульптар пачаў працу над рабочай мадэллю помніка.

МАСТАЦТВАЗНАУЦЫ П. Герасімовіч і П. Нікіфараву працуюць над раздзелам аб беларускім савецкім мастацтве для кнігі «Мастацтва, народжанне Кастрычнікам», якая выйдзе ў свет у Маскве да славнага 50-годдзя Савецкай улады.

Адначасова Пятро Герасімовіч, які паслявае выступіць у лінаграфіі на выстаўцы «На варце міру», рыхтуе да выстаўкі «Мастацтва-дзецім» некалькі графічных лістоў. Галоўныя персанажы гэтых лістоў — дзеці.

Тэмы новых лінаграфіяў. Яны ідучы з назваў: «Калгас Ішчэ», «Розны лёс», «Буду трактарыстам!»...

ВЫСТАЎКА «АД З'ЕЗДА ДА З'ЕЗДА»

В. ТКАЧУК. «Рыбакі». (Лінаграфія).

ГАНАРОВАЕ ЗВАННЕ КАЛГАСНАМУ ХОРУ

У вёску Вялікае Падлессе Ляхавіцкага раёна прыйшла радасная вестка: харавую калектыву прысвоена ганаровае званне народнага хору.

У нова клуб існаваўа калгас імя Леніна сабраўся самадзейны артысты, хлаббары. Сярод іх Г. Праневіч, М. Новак, В. Таранд, Т. Карповіч, В. Новак, М. Смарччок, Г. Котыш, М. Ганчарык, якія спяваюць у хоры з першых дзён яго арганізацыі. Прышлі і тым хто ў калектыве зусім неаднаўра. Гэта дэяркі Валя Жук, Надзя Таранда, Тая Жук, Надзя Дубоўская і іншыя.

Шкава гісторыя харавога калектыву. Яшчэ ў 1936 годзе Г. Цітовіч запісаў ад мыхароў вёскі Вялікае Падлессе некалькі дзесяткі народ-

ных песень. Збіральных фальклору тады зьявіў увагу на іх самабытнае выкананне. Увосень 1939 года Цітовіч стварыў тут харавы калектыв, які кіраваў больш дзесяці годоў. У 1940 годзе хор павяваў на Дзекадзе беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. У сталіцы нашай Радзімы самадзейныя артысты заправалілі і ў пасляваенныя гады. Напрыклад, у 1945 годзе на Усесаюзнам аглядае мастацкай самадзейнасці калектыв заняў першае месца.

У выкананні хору ўпершыню прэсучалі такія песні самадзейнага кампазітара Р. Галавасцікава, як «Любы зоры зялацістыя», «Ходзіць дзеўчына па вяду». Творчая група хору стварыла песні «Вішанька», «Пры-

спяла Масква нам падмогу», «Балада пра партызанаў Геліну», «Піскавая партызанская» і іншыя.

Сёння ў рэпертуары самадзейнага хору, якім кіруе мастацкі Міхал Жук, больш ста твораў. За мінулы год калектыв даў каля дзесяці канцэрты ў калгасных раёнах. Акрамя таго выступалі агітмастацкая брыгада і танцавальная група хору.

У калектыве часта прыязджае яго былы арганізатар і кіраўнік, народны артыст рэспублікі Г. Цітовіч. Ён заўсёды прыносіць новыя песні, дапамагае іх развучыць.

Ганаровае званне хор атрымаў за высокае выкананьне майстэрства і шматгадоваю работу па мастацкаму абслугоўванню працоўнікаў калгаснай вёскі.

ВЫСТАўКА «АД З'ЕЗДА ДА З'ЕЗДА»

П. КРОХАЛЕУ. Прыводзілі на фронт. (Масля)

КАБ НЕ ВЫНА ХОДЗІШ НА НАВА ПОРАХ...

Не скарта, што ў Беларусі літаратуразнаўства часта адноўваецца амерыка, ужо даўно з'явіўся іншы трохтомны «Слоўнік сучасных польскіх пісьменнікаў», апошні том якога з'явіўся навагоднім годам. Гэта працяг бібліяграфічнага слоўніка «Польская літаратура», складанага ў 1950 годзе. Апрача бібліяграфічнага слоўніка ў выданне ўключаны пісьменнікі XX стагоддзя, якія дэбютавалі раней 1950 года. Апрача бібліяграфічнага слоўніка ў выданне ўключаны пісьменнікі XX стагоддзя, якія дэбютавалі раней 1950 года. Апрача бібліяграфічнага слоўніка ў выданне ўключаны пісьменнікі XX стагоддзя, якія дэбютавалі раней 1950 года.

Летась у «Весткі АН БССР» (серыя грамадскіх навукаў) быў апублікаваны артыкул Я. Парцкіна Ю. Праневіча і Леаніда Цітовіча аб бібліяграфічнай зборцы паказан і прымаван сабраны і выданы С. Рысінскі і іншыя пісьменнікі. Апрача бібліяграфічнага слоўніка ў выданне ўключаны пісьменнікі XX стагоддзя, якія дэбютавалі раней 1950 года. Апрача бібліяграфічнага слоўніка ў выданне ўключаны пісьменнікі XX стагоддзя, якія дэбютавалі раней 1950 года.

Або лшчэ прыклад. Таксама летась газета «Гродзенская праўда» апублікавала юлейны артыкул пра Паўлюка Багрыма — «Славуці навалі з Крошына». Аўтар артыкула А. Кірвечі паведама пра архіўныя матэрыялы, не спасылочыся на сваіх папярэднікаў, выдаючы сваё паведамленне за першаадрывіц.

У рэмане шмат трагічных усносных характарыстык, яркіх дэталей, якія дапамагаюць да канца выкрываць мішчанства малінаўцаў, скарліваць, хіваць уласнікаў Халусты, Ножка, Гендарсана і іншых. А. Чарнышэвіч валодае выдатнай здольнасцю ствараць моўны характарыстыка герояў, праз моўныя нюансы і адценні індывідуалізаваць іх. Вось прыклад. Звычайная «хатняя» мова Халусты — гэта безупынная лаянка, набор абражальных слоў, мянушкаў, слоў загалу: «— Ю-ю-ю! Уставай, злодзей, гулятай, аббок, лайлак! Кабыла, мне запрэжам, ліка матары трайлі! — Уставай гад, бо лешамі перацінаю!» Але ж ён мог гаварыць і лісіца, і з такімі наміскамі, з падактам, што шыкава яго адрэаў і зразумеш, Асбалава, калі Халусту патрэбна было заміраць у пастку сваю кароўную ахвару. Першай ахварай былі Шымкевічы, другой стаў Юрка Хмялеўскі, Халуста пакупіў суд, і за неважкі доўг яго прадданыя з малага хутар лешніка Юрка Хмялеўскага, які сам жа Халуста і купіў. Вядома, каб Хмялеўскі ў адзіночку са страхам: «А ты, братка, жыві, жыві!»

А вось яшчэ размова Халусты з Ножкама. Два драпежнікі вельмі добра разумеюць адзін аднаго з паўслова, хаця не хочучы прызнацца ў гэтым.

— Толькі слухай, пане Хаім... Чуюць? — голас Халусты перайшоў у злавесны шэпт. — Ты мне скажы... Скажы ты мне, які чалавек зробіў злодзею?

— Не бачу Яўхім, якімі вачамі зірнуў на яго Хаім.

— Я ведаю, пра каго ты гаворыш.

— Ты мне пра гэта не гавары... Ты мне адкажы!

— Не пытай у мяне Яўхім. Ты сам ведаеш... Каб чалавек зробіў злодзею, то трэба навучыць яго крадці.

— О-о-о! Я гэта ведаю і без цябе! Але той гад крадзі не пойдзе! Не, ён не пойдзе... Дык як жа зробіў хто злодзею?

— Дурны Яўхім. Трэба падлажыць яму крадзею.

— Во-во-во! — Халуста падпапіўся з месца. — Во-во-во! Я і сам так думаў! І я зроблю яго злодзею!

Так праз знішчэнне (павадзінны, учынікі, мову) вывучаюцца, прасвечваюцца ўнутранае ў гераі. Праз паказ, здавалася б, самага звычайнага, будзённага ў жыцці герояў раскрываюцца глыбінная сутнасць сацыяльна-гістарычнага працэсу.

Заслуга А. Чарнышэвіча, думаемыя мы, і заключаецца ў тым, што ён выключна складана сацыяльна-эпічныя зруху на вёсцы напярэдні рэвалюцыі 1905 года адуолю ярка паказвае ў рэмане праз жыццё і псіхалогію герояў — працэсу гісторыі ронных сацыяльных груп, паказвае ў адзіночку гісторыю і чалавека.

З НАШАЙ ПОШТЫ

ПРА ЭНТУЗІЯСТАў І РАўНАДУШНЫХ

Кніжны гандаль — гэта не толькі гандаль за прыкладом. Цяжка ўявіць сабе сёння работу кніжнага магазіна без добрых гандлёвых пунктаў, цятных і няштатных распродажаў кніжкі літаратуры.

Цэнтральная кнігарня ў Мінску за апошні час значна пашырала сваю пазамінагінальную сетку. Распаўсюджанне літаратуры ў горадзе займаецца цэлая армія энтузіястаў. На многіх праекцыях створаны саветы сяброў кнігі, адкрыты кніжныя кіеўскія пункты на аб'ектах фабрыцы «Грэпа», гадзіннікым заводзе, заводзе аўтаматчных ліній, фабрыцы імя Фрунзе, маргарынавым заводзе і іншых прадпрыемствах.

Савет сяброў кнігі на фабрыцы імя Фрунзе больш п'яць годоў узначальвае праслаўленая Р. Гаіна. Савет рэгулярна надавае агляды навінак, прымае папярэднія заказы, арганізуе сустрэчы з пісьменнікамі. Такія сустрэчы наладзіла за апошні час і энтузіясты кнігі ў школе № 71, на гадзіннікым і маргарынавым заводках.

Грамадскі тоўнакусонны камбінат, гіпсавы завод, у ад'яданні «Прогресс», Гарадскі камітэт камсамолу дапамагае нам ствараць саветы юных сяброў кнігі.

Але не усюды так. Доўгі час, напрыклад, мы не можам адкрыць кніск на грамадскіх асновах у трамвая-тралейбусным перку. На просьбы магазіна нечыльнік парка Б. Класоўскі адказаў катэгорычным «не». Матэрыял імя месца. Ад імя магазіна і кніжніцкіх іх інтэрэсы прадставіў скраптаніт камітэта камсамолу парка А. Лычкоўскі, мы яшчэ раз звярнуліся да таа. Класоўскага. «Адкрываць кніск не будзем, няма людзей, няма месца», — зноў паўтарыў ён.

Тая Класоўскі ўзяў на сябе місію гаварыць ад імя рабочых, аднак яны думоўчы інакш. З ініцыяцыю сустрэлі трамвайшчыкі прапаноў наладзіць у перку продаж літаратуры, прыём папярэдніх заказаў на яе, назвалі імяны таварышчы, якія на грамадскіх асновах маглі б узяцца за гэтую справу. Савет сяброў кнігі і грамадскі кніжскі перку, відаць, усё ж такі будучы, але чаму для гэтага трэба апрацоўваць супраціўленне адміністрацыі?

А. ЧАРНОУ,
намеснік дырэктара Цэнтральнага кніжнага магазіна г. Мінска.

ВЫШІЛІ З ДРУКУ

- ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»**
- Іван ШАМІЎІН. Збор твораў у пяці тамах. Том 1. Повесть, Аповесці, Глыбокая плынь. Раман. Апалядніцкі. Прадмова Івана Науменка. Мінск: М. Гудзіл, 1965 г. 1065 г. Тыраж 7 500 экз., стар. 172. Цана 20 кап.
- Іван ШАМІЎІН. Збор твораў у пяці тамах. Том 2. У лобач час. Раман. Апалядніцкі. Мінск: М. Гудзіл, Л. Прагін, 1965 г. Тыраж 7 500 экз., стар. 328. Цана 90 кап.
- Раман САБАЛЕНКА. Незамужыя ўдава. Была аствадзіла ў сэрцы. Аповесці. Мінск: В. Забор, 1965 г. Тыраж 7 500 экз., стар. 540. Цана 75 кап.
- Рыгор ШКРАБА. Харатэр, стыль, дэталі. Літаратурна-критычныя артыкулы. Мінск: А. Салетна, 1965 г. Тыраж 2 тыс. экз., стар. 260. Цана 71 кап.
- Іван ЧЫГРЫНАУ. Птушні літвін на волю. Апалядніцкі. Мінск: Л. Асеніч, 1965 г. Тыраж 6 тыс. экз., стар. 168. Цана 20 кап.
- Галіна ВАСІЛЕУСКАЯ. Маланка. Учынік. Дзеячынства і старынага ўрасту. Аўтарскія пераказанні з беларускай мовы М. Марушэвіча. Мінск: В. Яцуба, 1965 г. Тыраж 30 тыс. экз., стар. 192. Цана 36 кап.
- А. ДЗЕРЖЫНСКІ. Я з'яўчаю. Нап. Верш. Для дашкольнага ўрасту. Мінск: Е. А. Чарноў, 1965 г. Тыраж 30 тыс. экз., стар. 16. Цана 10 кап.

Калі малюнак пэндзлем або пером проста абводзіцца з шыткам — мы ніко не павінны падавацца з тым, што гэта гравюра. Тое, што адлюстраванае выражана і аддрукавана, — гэта дэляка не заўсёды падастава для таго, каб прымаць яго за гравюру.

Замест таго, каб раскідваць вывучаюцца багацце самага матэрыялу, яго адзіночку, не проста рэспандуіраваць свой малюнак, не упівачы характару тэхнікі.

А між тым кожная графічная тэхніка вядомае асобным дыяпазінам выразнасці. Існуючы ўмоўнасці, якія непасрэдна звязаны з мажэ трымаю, якія, нарэшце, проста диктуюцца матэрыяламі.

Так, напрыклад, адбітак з лінолеуму павінен вышкіць у гледача адзіночку з кампанія — гэта графіка. Значыць, нішто на адбітку не павіна павінацца той матэрыялу, які дае гэтую адбітку імя. Таму дзіўна бывае бачыць на ліналеумных сляды афармлена іголі або сляды пэндзля на афармленні.

Адчуванне фактур павіна быць графічна выразным. Уся канструкцыя паводна гравюры павіна быць адчуванна. Бо ад гэтага залежыць вынік галоўнай задачы графікі — прымушчы жыцц лаворны паперы. Кожны матэрыял прымушвае яе жыць па-сваёму. Таму і адлюстраванне будучага аддавае матэрыялу.

Ліналеум і кілаграфія друкуюцца адной плоскасці дошкі. Таму, мне здаецца, па-

СЯКАДА

ЧАЛАВЕК І ГІСТОРЫЯ

Выйшла з друку другая кніга рамана Аркадыя Чарнышэвіча «Заснежан Малінаўка» — твора, які расказвае пра абуджэнне класавай і рэвалюцыйнай свядомасці працоўных мас напярэдні рэвалюцыі 1905 года.

Перад раманаістам стала нялёгкае задача — па-мастакі спадсудаць гістарычныя падзеі, паказаць, як вогуду гэтае паллеж — першых зоршых рэвалюцыі, пачатку руска-японскай вайны — даклясасі нават да самых глупіх беларускіх вёсчак, накітавалі заснежан Малінаўку і ўздыглі яна на міхалогію злодзей, адбалаца на іх паводзінах, учынках.

Пісьменнік імкніцца паказаць шліхэ працоўнага сялянства да рэвалюцыі праз лёс простых людзей, праз іх быт, біяграфію.

Запаволае, эпічнае развіццё сюжэта, якое так добра аднавадала самімі формам адлюстраванага жыцця, становіцца ў другой кнізе рамана больш энергічным і напружанным. І справа тут не столькі ў тым, што пісьменнік не так скрупулёзна даследвае жыццё селяніна па ўсіх яго праявах, а ў тым, што ў гэтым праявах пачынаюць асцяжвацца трывожныя — для аднак раласным, для другіх страшным — вадзілкам рэвалюцыйнай навальніцы і ваеннага паўвару.

Малінаўка нібы па-ранейшаму застаецца адарванай ад усёго свега глупай вёсчакі. «Толькі ў Малінаўцы нічога не прымае. Жывуць людзі піха, памалу. Далей свай вадзілкі не бачыць нічога і бачыць, не хочучы. Скажы ты імя ў гэтым праявах, хлусам зробіць ды яшчэ пасмяюцца. Дзіва што! Сябра гэтака. Калі павіць чалавек у дзвіні ці ў млыне ды какай яшчэ ў Стэпа раз за жыццё з'ездзіць, то ого! Ён ужо бываў чалавек. От каля Малінаўка». Але і ў гэтым заснежанку адчуваецца набліжэнне нейкіх змен. Перайнаваюцца людзі.

Па-ранейшаму ў цэнтры рамана — сям'я Сташэвічаў. Раскрываюцца новыя грані характару Андрэя Сташэвіча, чалавеча вольнай душы. Прыгледваюцца да іх бліжэй, чытач пачынае разумець, чаму Андрэй звычайна прымае вельмі ганарліва, часта барацьбу праўду і сваю годнасць кулакамі.

Новы, цудоўны свет раскрылі перад Андрэем кнігі, мастацкая літаратура. У асэнсаванні справядлівага народнай зычкі, маралі працоўнага чалавек, у роздумні зсэнсам жыцця нараджаецца інтэлект, больш глыбокі і зместоўны становіцца погляд гераі на жыццё. І раней праівацітася, чалавечнасць былі асновай яго фізічнай і маральнай сілы, але цяпер раман са сталасцю прыходзіць і роздумі, напружання іліна-маральныя пошукі.

Анары захвалілася вельмі і прытажосю роднага краю, роднай прыроды. Раскрываюцца эмацыянальны адносіны гераі да іх, аўтар часам выклучае і свае пачуцці.

«Прасторы палескія! Пущы, балоты бяскрайнія! Колькі сяджа-дарога працяю ваши нетры глыбокія! Якія таіямнікі хаваете вы ў гушчыні бароў і непарадох балот! Андрэй здавалася, што яму сілы гэты дзівоны лес у снежным убранні, ахутаны казанай шышэй».

Але хутка ўсё гэта змяняцальна-

А. Чарнышэвіч. «Заснежан Малінаўка». Раман-хроніка. Частка 2. Друкавае Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1965.

гична будаваць адлюстраванне не ў глыбіню, каб не пераўчыць плоскасці ліста, каб не прырочыць самой сутнасці плоскасці лінолеуму і дрэва. У аднозначне ад гэтых матэрыялаў афармляе, дае ў найвышэйшай ступені глыбіню, дазваляе будаваць адлюстраванне ў большай ступені прасторава.

Такім чынам мы бачым, што апрацоўка дошкі — не стыхійны, не адоўжны працэс. Яна диктуюцца пэўнай логікай і мэталогічнасцю.

У нас многа ствараюцца ліналеум. І гэты натуральны лінолеум не патрабуе складанай тэхнічнай апрацоўкі. Ён захалець сваёй інакшнасцю, уздыкненнем чорна-белага. Але ці настолькі ўжо ўсё ў перадуку ў гэтай галіне, калі глянучы глыбей. Ці не знаеда та многа ў нас ліналеум, дзе ў вялікай чорнай пляме лёгка хавоюцца інакшны ў вадзілкі. Ці не знаеда та многа ў нас ліналеум, які дамаюць яны, які зроблена гравюра.

Мы часта забываем пра тое, што змяняцальна амплітуда гравюры вельмі шырока. А з гэтым трэба лічыцца: не заўсёды абавязкова крмыцца — недава трэба скажаць і шоптам...

Шукаючы новыя прыёмы ў гравюры, трэба цвёрда захаваць яе асноўны класічны прыныткі. Лінолеум, напрыклад, лёгка рэжачыцца шыткам. І імяны шыткам, а не чым іншым. У гэтым — мэталогічнасць апрацоўкі, у гэтым і вывучаюцца асаблівасці матэрыялу, яго разуменне. Лінолеум намага ўраваць. Бо

ўзвышанае мінае. Сурова, цяжка раінаснае не давала падстаў для раматнычых злыт: «Нічога таіямнікі няма ў гэтых Палесці. Гаруючы людзі. Зямля — пасачныя выспы, акружаныя балотамі, лясамі. Есць такія хутары і вёсчакі, што летам на кані іх туды і адтуль. Гной вясной на свае поле ў чаўнах возыць. Цемра, глупы... Зямлю палешуці і цяпер яшчэ сохалі аруць і запрагоўчы ў іх не коны, а валоды. Як сто гадоў назад было, так і цяпер вядзецца...»

Стыхійная, народная няважыць да злодзей, вядоўчых мірадеаў Халусты, Ножка і іншых перадае ў свядомую, класавую няважыць. Андрэй абліжачыцца з палітоўчыкамі, з парабак Халусты Якавам Шыметам, пачынае чытаць забароненую палітычную літаратуру, словам, становіцца на шлях рэвалюцыянера. Сэнс жыцця ён пачынае ў змаганні: «Вось імяна, змагацца і, мабыць, у гэтым шчасце: у змаганні, у барацьбе...»

А. Чарнышэвіч правільна абазначыў агульны кірунак развіцця Андрэя Сташэвіча, але, мабыць, вельмі паспадышаў дасяць развіццё характары да раліацыйнага моманту. Агульная логіка характару не выклікае прычынна, аднак лінія яго развіцця абазначана толькі пунжыкам, прычым некаторыя пунжыкі амаль зусім не п'яць. Аўтар часам залішне ізаляуе Андрэя, забываючы, што ён той жа самы малінаўца, шліхэ, які пакінуў шчучынае свай месца ў жыцці, што яму не так проста і лёгка павінацца малінаўскіх закарэваласці, раліацыі, шліхэнай фанабаравасці, патардлівае адносіны да батракоў і мужыкоў. Ненавідзіч Халусту, Андрэй ў той жа час аязаросціць, што Яўхім Халуста набыў малатарню. «Андрэй ўпершыню адчуў зайдарасць да Халусты, да яго гаспадаркі, багачы, да гэтай малагары, якой за тыдзень абмалоўчыць усё...»

Пісьменнік правільна азначылае, што «доўга трымаўся ў Андрэй яго шліхэны гонар, хоць ён і не хацеў прызнацца ў гэтым нават сабе». Пасля гэтага дзіва, што даволі было пагартыцца з Андрэем парабак Якава Шыметам, які ён тут жа адмовіўся ад шліхэты, выразаўся з мошных кішчорой уласнасці, стаў палітычна пісьменным. Вось як загаварыў Андрэй: «Хіба малінаўцы ці жылінаце шліхэты? Гэта, браце, сама сапраўдны лашчюжны хамі! Але хамі з гонарам, заўваж! «Набожнасць бывае розная... Есць набожнасць Нічыпара Мартыневіча і ёсць набожнасць Сымона Ашакевіча. Нічыпар моліцца, каб бог яго памог глазель нешта ўкрасці, ну, хоць, скажам, прыноў сакарбоні ў той самай царкве, а Сымон просіць бога, каб кавалак хлеба на сталі не збываў».

Новае ў гераіх (Андрэй Сташэвіч, Якаў Шмёт) вельмі рэальна выдзяляецца на фоне малінаўскай закарэваласці і абывацкасці. Унутранае жыццё малінаўцаў і навакольнае рэальнасць як бы злітаваны, асяроддзе, абставіны «вматлачваюцца» і паводзіны, іх учынікі і характары. У сувязі з гэтым нам здаюцца неабгрунтаван-

прынёсенае звонку зацямае асноўную гравюру ноту...
Не магу ў сувязі з пачатнай рэзмой не закрываць пытанне аб матэрыяле ў графічных серых.

Калі кожны вобраз патрабуе свайго матэрыялу, дык як жа тады быць з серыяй лістоў? Серыя ж — гэта не проста набор гравюр. Мне здаецца, на пытанне аб тым, што павіна звязваць серыі, не варта адкаваць сломамі: агульнасць прыёму ці матэрыялу.

Перш за ўсё павіна быць унутранае, а не знешняе адзіства зэдумы. Агульнасць жа прыёму ці матэрыялу можа ставіцца першачасна, калі кожны з вобразаў серыі з'яваць унутраным адзіствам зэдумы, усё ж патрабуе свайго матэрыялу.

Вяліка і важная тэма серыі патрабуе, зусім натуральна, глыбокай і шматвобразнай трактоўкі тэмы. Асюль і вынік вывад: неплазбежна «праўдаваюцца» ў графічнай серыі розныя матэрыялы. Да таго ж вывад, на мой погляд, прыводзіць логіка рэзмой.

І яшчэ адно пытанне, якое не можа не хваляваць.

Для нашых гравюр характэрна кароткачасовае актыўнасць уздыкненя, іх неглыба доўга разглядаць. Выкладваюцца ўсё ў момант. Німа вялікага і складанага «пластычнага расказу».

Пра ўсё гэта мімаволі задумваецца, прыгледваючы сьвінчаны дзень нашага астапа, яго неадкладныя задачы.

нім папрукі некаторых крытыкаў, што ў рэмане «вельмі скрупулёзна рысаваны шматлікія сямейныя спыны», што «дэмаіны побыв малінаўцаў». Без гэтай скрупулёзнасці аўтар не дасягнуў бы свай мэты, бо малінаўцаў не глыба аразумеш без іх побыву, іх клопатаў аб хлебе, гападары, аямлі. Мабыць, яраз у недастатковай увазе да побыву і асабістага жыцця рабочых і парабак адна з галоўных прычын таго, што іх вобразы (Станіслаў Вербіцкі, Павел Квітуш, Платон Шабуя, Міхаль Рожка) паказаны больш бледна, не так свежа, як, скажам, вобразы Халусты, Ножка, Гендарсана, Нічыпара Мартыневіча і іншых.

У другой кнізе рамана яшчэ больш ярка і жыва раскрываюцца гіпертрафіраванае імкненне да навіны, гвалту, грабжу ў Яўхіма Халусты, Хаіма Ножка, Гендарсана. Наогула па сваёй аб'ёмнасці і пераканальнасці гэты лешчыя вобразы рамана. «Яўхім Халуста быў старым Хаімаў сябра па цёмных справах. Кабі недзе ў наваколлі каго-небудзь абкрадлі, то ёсць п'ячкі цапнуліся ў Малінаўку да Халусты і ў сяло Чыжычын да Ножка». І разам з гэтым, які і вадзіца сярод драпежнікаў, яны яшчэ стараюцца абдурыць адзін аднаго, не могуць быць шычыра нават паміж сабой. А ў оямі Халусты сапраўдны грызна драпежнікаў. «Сце ў палючы жога дара. Стары Халуста хавале сабе, Міхаль сабе. Наступны крадзе абдурыў і таксама незде хавале. Каб ствараць гэтую хату, колькі вытрас бы з яе людскога гора, слез і кры-

А. Чарнышэвіч вельмі шырока карыстаецца сродкамі самараскрываці гераіў. Калі, напрыклад, Андрэй Сташэвіч можа раскрываць і перад людзьмі, выявіць самае запавятае ў размове са сваім работнікам Іванам, з Якавам Шыметам і іншымі палітоўчыкама, то пра свае чорныя справы Халусты, Ножка бачыць прызначна нават самім сабе. Вось тут як найлеш пісьменніку дапамагаюць сродкі самараскрываці персанажа. «Падсунуў хабар, ведаў каму. І ўсё зробіла так добра, што лешч не глыба прыдумала. Каму вайна, а каму няйка вайны няма. Яму — Халусту — вайна не пшыкозіла. І смя дома, і парабак нідзе не дзеся. «Хі-хі-хі!» Сперакыся цяпер, пане Хмялеўскі! Я табе пакажу Крушніці! Выгарадзіўся, пане мой! Мае-оооооо! Два дні ў Слуцку праза ідзе... Можна дарэмна я там агінаўся? І з вамі пагаворым, пане Жукоўскі, пане Жучок, пане Кармарык, хі-хі-хі...» Роздум Юрка Хмялеўскага вельмі трывожны, поўны прадчування таго, што не выпушчыць яго са сваіх кішчорой Халуста, пакуль не пущыць па свеце яго сямю. Самааілаві Герасіма Жукоўскага прыводзіць яго да вельмі нарадаснага вываду, што жыццё прыжата не так, як трэба: прабавіцца па святых масінах, набліжачыцца старасці, і няма на свеце чалавек, які б думаў пра яго, хоць трохі шкадаваў яго...

Мы прызвачаліся карыстацца энцыклапедычнымі слоўнікамі як выдзяленымі даведніцкамі, у якіх можна знайсці адказы на самыя разнастайныя пытанні. У мяне, напрыклад, ніколі не ўзнікала і ценю падарэння, што можна верыць тым ці іншым звесткам, якія там паводнацца. Але вось прычатаў я аднойчы артыкула пра народнага паэта Беларусі Яўбуа Коласа, змечана ў IV томе Малаой Савецкай Энцыклапедыі на старонцы 945-й. — і ў мяне яно дух заняло.

Неглыба, безумоўна, сцвярджаць, што невадомы аўтар артыкула зусім не мае ўяўлення аб Коласе, што ён ніколі не трымаў у руках біяграфію і бібліяграфію твораў пісьменніка. Аднак было гэта, відэочына, не тады, калі ён працаваў над артыкулама.

Іначай чым можна растлумачыць, што зборнік пазта «Песні жытэя» (1910 г.) ператварыўся раптам у зборнік «Песні наволі» (1908 г.). Пра тое ж, што Яўбуа Колас з'яўляецца адзіным з заснавальнікаў беларускай прозы і яшчэ ў дакрасцінічкі час ён быў выдзелены зборнікі «Апалядніцкі» (1912) і «Родныя з'явы» (1914), аўтар нават не ўспоміў. Пазта ж «На шліхках волі» ператварылася ў яго ў пазму «аб нараджэнні калгаснага ладу».

Варта назваць і іншыя памылкі. У гэтым артыкула з МСЭ сцвярджаецца, што аповесць «У глыбі Палесся» вышліла ў свет у 1928 годзе (на самай справе ў 1927), драма «Вайна вайне» — у 1937 (1936), пазма «Адлапа» — у 1945 (яна была завяршана ў 1944 годзе і апублікавана ў 1946 годзе), «У палескай глупы» — у 1922 (у 1923 годзе). Што ж даты-

ЭНЦЫКЛАПЕДЫЧНЫЯ «А Д К Р Ы Ц Ц І»

чыць пазмы «Новая зямля, дык, відаць, неабходна ўстаць і павіна сказаць, што ана стварылася навагоднім годам. Гэта працяг бібліяграфічнага слоўніка «Польская літаратура», складанага ў 1950 годзе. Апрача бібліяграфічнага слоўніка ў выданне ўключаны пісьменнікі XX стагоддзя, якія дэбютавалі раней 1950 года. Апрача бібліяграфічнага слоўніка ў выданне ўключаны пісьменнікі XX стагоддзя, якія дэбютавалі раней 1950 года.

Іначай чым можна растлумачыць, што зборнік пазта «Песні жытэя» (1910 г.) ператварыўся раптам у зборнік «Песні наволі» (1908 г.). Пра тое ж, што Яўбуа Колас з'яўляецца адзіным з заснавальнікаў беларускай прозы і яшчэ ў дакрасцінічкі час ён быў выдзелены зборнікі «Апалядніцкі» (1912) і «Родныя з'явы» (1914), аўтар нават не ўспоміў. Пазта ж «На шліхках волі» ператварылася ў яго ў пазму «аб нараджэнні калгаснага ладу».

Варта назваць і іншыя памылкі. У гэтым артыкула з МСЭ сцвярджаецца, што аповесць «У глыбі Палесся» вышліла ў свет у 1928 годзе (на самай справе ў 1927), драма «Вайна вайне» — у 1937 (1936), пазма «Адлапа» — у 1945 (яна была завяршана ў 1944 годзе і апублікавана ў 1946 годзе), «У палескай глупы» — у 1922 (у 1923 годзе). Што ж даты-

